WYDAWNICTWA CENTRALNEJ BIBLJOTEKI WOJSKOWEJ

Nr. 6.

T. II. R. 1925.

4. Wojskowe wiadomości bibljograficzne.

ARCHIWA, BIBLJOTEKI I BIBLJOGRAFJE.

INDEX GENERALIS. *Annuaire général des Universités, Grandes Ecoles etc. Publiée sous la direction de R. Montessus. Paris, 1924/5, Editions Spes.—Str. 500+1612.—C.B.W. sygn. 27.163/II.*

Obok znanego wydawnictwa niemieckiego pt. „Minerva" rozpoczęli od roku 1917 wydawać Francuzi corocznie „Index Generalis". Wydawnictwo to rozpada się na 3 części. Pierwsza część obejmuje wykazy uniwersytetów i wyższych zakładów naukowych całego świata, ułożone poszczególnemi państwami; druga część dotyczy spisu bibljotek, archiwów, towarzystw naukowych i t. d., zestawionego również według państw, a trzecia zawiera przejrzyste indeksy. Część więc pierwsza podaje nietylko miejscowość, nazwę zakładu, rok jego założenia, ilość słuchaczy oraz dotację ale i jego skład personalny, ułożony według wydziałów. Druga część rejestruje archiwa i bibljoteki, przyczem obok miejscowości i nazwy oraz adresu, podaje zawartość liczbę zbiorów, charakter zakładu, jakość katalogów, dotację i t. d

Wydawnictwo to, oparte na materjałach, dostarczonych przez bezpośrednio zainteresowanych, przedstawia znakomity przewodnik orjentacyjny odnośnie do zakładów naukowych zagranicy, dla bibljotekarza zaś i archiwisty stanowi niezbędny podręcznik.

Wiadomości o polskich instytucjach znajdują się na str. 260 — 281, na str. 468—489 oraz na str. 801—808.

ARCHIWNOJE DIEŁO. *Wypusk I i II. Moskwa-Pietrograd, 1923-25, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo.—Str. 172 i 171.—C.B.W. sygn. 15.886/II.*

Dn. 1. VI. 1918 r. przeprowadzono w Rosji centralizację archiwów, tworząc „Centrarchiw". Instytucja ta przystąpiła do stworzenia czasopisma poświęconego archiwistyce, którego zadaniem byłoby naukowe opracowanie teoretycznych i praktycznych zagadnień oraz oświetlenie obecnej pracy archiwalnej w Rosji zarówno w stołecznem centralnem archiwum, jak w archiwach prowincjonalnych.

I tom zawiera między innemi b. ciekawy artykuł Rożdiestwieńskiego. O historyku-archiwiście, Jegorowa: O wykształceniu archiwistów na Zachodzie i Szemietjewskiego: O seminarjum archiwistycznem.

W II tomie znajduje się szczegółowe omówienie podstawowej pracy z zakresu archiwistyki, a mianowicie „Podręcznika dla uporządkowania i opisania archiwów" opracowanego przez holenderskich archiwistów Mullera, Feitha i Fruina, (*Centr. Bibl. Wojsk. sygn. 28 143/II.*) artykuł Szemietjewskiego: O terminologji archiwalnej, Gieraklitowa: O długowieczności archiwów i inne.

LÖFFLER KL., *Prof. — Deutsche Klosterbibliotheken. 2 Aufl. Bonn, 1922, Schroeder.—Str. 310.—C B.W. sygn. 27.864/II.*

Ogromne znaczenie średniowiecznych bibljotek klasztornych, którym zawdzięczamy nie tylko znajomość ówcześnie powstałych traktatów ale i znajomość starożytnych pogańskich pisarzy—przedstawia Löffler, przyczem oma-

wia urządzenia i zbiory bibljotek klasztornych, wybitniejszych uczonych, którzy zwiedzali bibljoteki, a wreszcie dzieje bibljotek w XV i XVI w. i wybitniejsze bibljoteki klasztorne.

Oczywiście między bibljoteki niemieckie włącza też autor bibljoteki klasztorów z terenu dzisiejszej Polski, a więc Śląska, Pomorza i Poznańskiego.

Nakładem założonego w połowie 1923 r. w Pradze Czeskiej „Komitetu książki Rosyjskiej“ ukazała się RUSSKAJA ZARUBIEŻNAJA KNIGA. *Cz. I i II. Praga, 1924, Izdatielstwo „Płamia“—Str. 142 i 162.—C.B.W. sygn. 27.495/II.*

Część I zawiera przegląd książek rosyjskich, wydanych na emigracji, podzielony na działy według poszczególnych dziedzin wiedzy. Każdy dział opracowany przez specjalistę, częstokroć wybitnego, zawiera wstęp charakteryzujący całokształt naukowej działalności rosyjskiej emigracji w danej dziedzinie wiedzy oraz krótkie omówienie poszczególnych książek lub wydawnictw perjodycznych.

Część II „Russkoj zarubieżnoj knigi“ obejmuje wykaz bibljograficzny całokształtu rosyjskiej literatury emigracyjnej w latach 1918—1924, opracowany pod redakcją i ze wstępem prof. Postnikowa. Wykaz ten zawiera 4,200 tytułów. Rzecz prosta, że przy niebywałem wprost rozproszeniu rosyjskich ośrodków wydawniczych na emigracji, które oprócz prawie wszystkich państw Europy, znajdują się jeszcze w Ameryce, Afryce i Azji, niemożliwem było zupełnie dokładne zarejestrowanie wszystkich wydawnictw. Tem nie mniej jednak Russkaja zarubieżnaja kniga daje prawie kompletny obraz życia umysłowego emigracji rosyjskiej.

ORGANIZACJA WOJSKA.

RICHTER ERHARD, *Mjr.—Die freiwillige Bewachungstruppe. Zürich, 1923, Schulthess.—Str. 55.—C.B.W. sygn. 31.780/II.*

Tocząca się nad granicami Szwajcarji wojna światowa zmusiła rząd szwajcarski do obsadzenia wojskiem granicy, co spowodowało oderwanie sił potrzebnych do pracy w kraju na przeciąg z górą 4 lat. Wobec tego, że i po zawieszeniu broni nie można było pozostawić granicy niestrzeżonej i że wojsko linjowe należało zwolnić—chwycono się przejściowej formacji, która przy charakterze ochotniczym a przy wojskowych cechach organizacyjnych umożliwiła przeprowadzenie demobilizacji i równocześnie zabezpieczenie granicy.

Dzieje tej formacji powołanej do życia 20/11 1918 a rozwiązanej 24 lipca 1920 opisuje mjr. Richter, przyczem na podstawie dokumentów omawia jej powstanie, organizację i działalność.

AŁKNIS J.—*Milicjonnoje stroitielstwo. Moskwa, 1925. Gosudarstwiennoje Wojennoje Izdatielstwo.—Str. 91 z 7 schematami w tekscie.*

Autor, przyjmując czynny udział w tworzeniu oddziałów milicji terytorjalnej w jednym z okręgów wojskowych S. S. S. R opracował swoje spostrzeżenia wyniesione z tej pracy. Książka jego jest podsumowaniem tego, co dotąd zostało zrobione w Rosji w dziedzinie tworzenia oddziałów terytorjalnych.

TROCKIJ Z. — *Kak wooružałoś riewolucja. Moskwa, 1924 - 25, Wysszij Wojennyj Riedakcjonnyj Sowiet. Tom II kniga I, str. 476 i 9 mapek; Tom II kniga II str. 322 i 6 mapek; Tom III kniga I str. 335 i 6 mapek; Tom III kniga II str. 343.*

W latach 1924 — 25 ukazały się w 4 voluminach II i III tom pracy Trockiego o tworzeniu wojska bolszewickiego. Tomy te noszą ten sam charakter co tom pierwszy, t. j. zawierają materjały odnoszące się do organizacji wojska oraz do historji wojen domowej i polskiej. Materjały składają się z mów, rozkazów i artykułów Trockiego.

Volumen I tomu II obejmuje okres 1919 r. i składa się z następujących zasadniczych części: Zagadnienie organizacji wojska, front południowy, front wschodni, walka o Piotrogród.

Volumen II tomu II dotyczy r. 1920. Omawia on zagadnienie utworzenia armji pracy, wojnę z Polską, walkę z Wranglem oraz zawiera szereg artykułów na różne tematy.

Obydwa volumina tomu III złożone są z szeregu artykułów z lat 1921—23 t. j. okresu pokojowej organizacji czerwonej armji.

BUBNOW A.—*Krasnaja armja i jedinonaczalije. Moskwa, 1925, Izd. centralnoj wojennoj gaziety „Krasnaja Zwiezda".—Str. 91 i 11 wykresów.*

Autor omawia tutaj w 5 szkicach nader aktualne teraz w czerwonej armji zagadnienie wprowadzenia jednolitości dowództwa Zgadzając się najzupełniej na całkowite oddanie w ręce dowódców nawet bezpartyjnych wyszkolenia i gospodarki oddziału, uważa, że nie można im jednak powierzyć politycznego wychowania żołnierzy, gdyż wojsko, mające w swych szeregach 81% chłopów, musi zwrócić baczną uwagę na wpojenie im możliwie w największym stopniu zasad komunizmu, do czego potrzebni są wytrawni działacze partyjni. Ideałem, do którego należy dążyć jest połączenie dowódcy i komisarza w jednej osobie dowódcy-komunisty, posiadającego odpowiednie przygotowanie do prowadzenia wśród żołnierzy intensywnej pracy ideowo-wychowawczej.

ZORIN C.—*Tieritorjalnaja armja. Moskwa, 1925, Izdatielstwo Dołoj niegramotnost.—Str. 40.*

Popularna, b. przystępna i jasno napisana broszura dla żołnierzy, zapoznająca ich z zasadami organizacji terytorjalnych oddziałów milicyjnych i z rolą, jakie oddziały te mają odgrywać w całokształcie sił zbrojnych S.S.S.R.

Der Werdegang des Reichswehrsoldaten. Charlottenburg, 1925, Off. Worte.—Str. 32.—C. B. W. sygn. 31.499/I.

Wydawnictwo to stanowi nadzwyczaj użyteczną podręczną książeczkę, pouczającą o zachowaniu się zarówno pragnącego wstąpić do wojska jak służącego w linji jak i zwolnionego do rezerwy. Same tytuły ustępów mówią zresztą o wartości książeczki, która w sposób popularny i jasny daje wszystkie wyjaśnienia. Treść: Uwagi ogólne. Jak i gdzie należy się zgłaszać do służby ochotniczej. Jak się jest przyjmowanym do służby. Mianowania i awanse. Jak się zostaje podoficerem. Wojsko-teoretyczne i wojsko-praktyczne, egzaminy na podoficera: a) w piechocie, b) w kawalerji, c) w artylerji, d) w pionierach (saperach), e) w taborach, f) w wojsku samochodowem, g) w wojsku wywiadowczem. Jak się zostaje sierżantem. Wcześniejsze zwolnienie. Zwolnienie po ukończeniu obowiązkowej służby. Alfabetyczny wykaz oddziałów wojska lądowego i marynarki i ich miejsca postoju.

WYSZKOLENIE I WYCHOWANIE WOJSKOWE.
(wszystkich broni)

PORTALIER R., *cpt. — Le métier de capitaine. Paris, 1924, Lavauzelle.—Str. 248.—C. B. W. sygn. 27.028/I.*

Oparty na obowiązujących regulaminach i na przebytej praktyce omawia autor zadania kapitana, dowódcy kompanji czy oddziału równorzędnego, dając pouczenia, z których każdy taki dowódca bez względu na broń będzie mógł skorzystać, zarówno jako prowadzący wyszkolenie, jak i jako wychowujący żołnierza jak wreszcie administrujący oddziałem. Uwagi swoje gromadzi autor w następujących rozdziałach: Ogólne podstawy i sposoby dowodzenia;

wewnętrzna organizacja kompanji (szwadronu, baterji); zasady administracji i rachunkowości; kasa, żołd i wyżywienie żołnierzy; gospodarka materjałowa; dostawy żywnościowe; zwierzęta kompanijne; środki komunikacyjne; wyszkolenie; mobilizacja kompanji (szwadronu, baterji) na wypadek wojny; podczas marszu.

Pracę kończy tablica uwydatniająca według tygodni prowadzenie wyszkolenia.

Wysszij Wojennyj Riedakcionnyj Sowiet wydał pod redakcją i ze wstępem B. Tiepłowa zbiór instrukcyj z zakresu maskowania z lat 1915—20 p. t. MASKIROWKA NA ZAPADIE. *Moskwa, 1924.—Str 180 z 96 fotografjami i szkicami w tekście.*

Znajdują się tutaj instrukcje maskowania francuska i angielska, artykuł z amerykańskiego czasopisma lotniczego „Flight" o maskowaniu w lotnictwie, wyciąg z rozkazu dowództwa XVIII armji niemieckiej z r. 1917, dotyczący zachowania tajemnicy operacyj, niemiecka instrukcja z r. 1915 o sposobach ukrycia stanowisk artyleryjskich przed obserwacją nieprzyjacielskich lotników, oraz austrjacka instrukcja z r. 1917 dla artylerji o ośrodkach walki z wywiadem lotniczym.

V. D. LEYEN, *kpt.—Taktik in Aufgaben und Lösungen. Charlottenburg, 1925, Off. Worte.—Str. 138, 1 mapa.—C. B. W. sygn. 27.851/II.*

Książka omawia nadzwyczaj szczegółowo wyszkolenie pojedyńczego żołnierza, kładąc główny nacisk na przyzwyczajanie żołnierza do samodzielnego myślenia i czynu. Żąda więc możliwie najwięcej praktycznych zajęć w terenie i w warunkach zbliżonych do wojennych okoliczności przy ograniczeniu największem teorji. Autor przechodzi więc ćwiczenia bez karabina; ćwiczenia z karabinem; skład marszów i służbę czat oraz nocne ćwiczenia W zakończeniu podaje autor projekt układu ćwiczeń przy 6-miesięcznem wyszkoleniu żołnierza.

Wykład objaśniają doskonałe zdjęcia fotograficzne.

GOŁOWKIN W. — *Ukazanija po mietodikie strojewoj i polewoj podygotowki piechoty. Moskwa, 1924, Wysszij Wojennyj Riedakcionnyj Soviet.—Str. 111 i 1 szkic.— C. B. W. sygn. 26.661/I.*

Jako VI tomik rosyjskiej „Bibljoteki dowódcy" wyszła książka Gołowkina, zawierająca wskazówki metodyczne dla prowadzących wyszkolenie piechoty zarówno w mustrze formalnej, jak w służbie polowej. Składa się ona z 6 części, z których I—omawia zadania i zakres wychowania wojskowego i wyszkolenia, II—metody wychowania i wyszkolenia, III—wyszkolenie kompanji, IV—taktyczne wyszkolenie jednostek składowych kompanji, V—służbę polową i VI—nocne działania.

Der Infanterie-Unteroffizier im Feldwachdienst. 2 Aufl. Berlin, 1924, Zuckschwerdt.—Str. 23.—C. B. W. sygn. 31.540/I.

Na podstawie nowych przepisów omawia książeczka obowiązki dowódcy czat i czujki. Każdy ustęp omówienia zaopatrzony jest przykładem. Książeczka napisana krótko i jędrnie dzieli się na następujące rozdziały: Dowódca czaty, wystawiający czujki, wskazówki do wyszkolenia w służbie czat.

VON DER LEYEN *kpt. — Was muss der Unteroffizier aus dem Heft II. der Ausbildungsvorschrift für die Infanterie wissen? Berlin, 1924, Zuckschwerdt. — Str. 109. — C. B. W. sygn. 27.002/I.*

Książeczka ta zawiera dosłowne wyciągi pojedyńczych ustępów z II zeszytu I części Ogólnego Regulaminu niemieckiego (A. V. I), zgrupowane w następujących rozdziałach: wyszkolenie pojedyńczego żołnierza; drużyna; drużyna lekkiego karabinu maszynowego; pluton piechoty i kompanja piechoty.

Bojewaja służba piechoty. III izdanije. Moskwa, 1925, Gosudarstwiennoje izdatielstwo —Str. 174, 12 schematów.

Kierownictwo wyszkolenia bojowego czerwonej armji, opracowało na podstawie doświadczenia wojny światowej i domowej książkę w formje podręcznika dla dowódców, zastępującą obecnie w wojsku sowieckim cz. II regulaminu piechoty oraz regulamin służby polowej.

KRASNAJA KONNICA — *Sbornik trudow. Moskwa, 1923. Wysszij Wojennyj Riedakcionnyj Sowiet. — Str. 122 z 26 schematami, 6 szkiaami i 6 tablicami. — C. B. W. sygn. 26.242/III.*

Jest to zbiór złożony z 16 artykułów, dotyczących różnych zagadnień, związanych z organizacją kawalerji i jej użyciem w warunkach współczesnej wojny, opracowany pod redakcją kawaleryjskiej sekcji Wojskowego Towarzystwa Naukowego przy akademji Wojskowej oraz sekcji tegoż Towarzystwa przy Wyższej Szkole Jazdy.

GATOWSKIJ W. — *Eskadron nowoj organizacji. Moskwa, 1925, Gosudarstwiennoje Wojennoje Izdatielstwo. — Str. 96 z 39 szkicami i schematami w tekscie.*

Profesor Akademji Wojskowej Gatowskij daje w swej książce, poprzedzonej nader pochlebną przedmową inspektora kawalerji S. Budiennego, zarys organizacji i technikę bojowego użycia taktycznej jednostki współczesnej jazdy. Punkt ciężkości pracy leży w wyjaśnieniu istoty nowej taktyki ogniowej jazdy.

Książka Gatowskiego w pierwotnej swej postaci, jako litografowany skrypt z wykładów Akademji p. t. „Zmaszynizowany szwadron" posłużyła za podstawowy materjał przy opracowywaniu II cz. nowego regulaminu kawalerji.

ŁUKIRSKIJ S.—*Primienienije k miestnosti i maskirowka. Moskwa, 1924, Gosudarstwiennoje Wojennoje Izdatielstwo.—Str. 120.*

Jedna z pierwszych prac rosyjskiego piśmiennictwa wojskowego w dziedzinie maskowania jest książka Łukirskiego. Autor omawia tutaj zagadnienie maskowania i taktycznego przystosowania się do terenu prawie wyłącznie w odniesieniu do piechoty, motywując to tem, że piechota ponosząca na polu walki największe straty w pierwszym rzędzie potrzebuje pomocy i to jak najwydatniejszej ze strony maskowania.

Wojenno-maskirowocznyj sbornik. Moskwa, 1923, Izdatielstwo „Wojennyj Wiestnik".—Str. 166.

Zadaniem niniejszego zbioru złożonego z 14 artykułów jest próba możliwie wszechstronnego oświetlenia zarówno istoty zadań stawianych maskowaniu, jak i konkretnych wyników, do których ono doszło.

KLINGBEIL, *Mjr. — Der Pionier. Handbuch für Selbstunterricht und Ausbildung des jungen Pioniers. Charlottenburg, 1925, Off. Worte.—Str. 1191.—C. B. W. sygn. 27. 142/I.*

Wyszedłszy z założenia, że wyszkolenie sapera łączy się ściśle z wyszkoleniem piechura—obejmuje autor w swym podręczniku te obydwa działy, przyczem w części omawiającej wyszkolenie piechura korzysta z książki *kpt. Hubego pt. Der Infanterist (Rekrut) (C. B. W. sygn. 26.695/I.)* a w części, dotyczącej sapera, opiera się na ostatnich niemieckich regulaminach saperskich.

W pierwszej tedy części porusza autor ogólne zagadnienie wychowania i wyszkolenia żołnierza (piechura), a więc pojmowanie służby wojskowej; barwnie opowiedziany przebieg walki na odcinku frontu; dzieje ojczyste (w skrócie); historja broni saperskiej; praktyczne wiadomości dla żołnierza;

zachowanie się żołnierza; służba wewnętrzna; ćwiczenia gimnastyczne; musztra; lekka broń piechura; nauka strzelania; walka i t. d.

W drugiej zaś części omawia autor szczegółowo służbę saperską a więc pontonowe mosty (ich użycie, materjały, przewóz, budowę); mosty polowe (ich użycie, materjały, budowę, przewóz wojska); kładki dla pieszych (ich użycie, materjały i budowę); fortyfikacje polowe (ich użycie, osłona, budowa, rodzaje fortyfikacji, przeszkody, miny ziemne); służbę minerską, niszczenie mostów i kolei; budowę obozów; komunikacji; obsługę reflektorów i wojnę forteczną.

Jak wskazuje wykaz treści książka stanowi doskonały podręcznik dla sapera.

KOROL A. — *Istorja Krasnoj Armji i graždanskoj wojny. Moskwa, 1925, Wysszij Wojennyj Riedakcionnyj Sowiet. Izdatielstwo „Krasnaja Zwiezda".—Str. VIII, 241.*

Jest to podręcznik dla t. zw. „Politrukow" (politiczeskich rukowoditielej) t. j. osób kierujących politycznem wychowaniem żołnierzy, dostarczający im materjału do prowadzenia wykładów na tematy związane z historją czerwonej armji i wojny domowej. Zadaniem tych wykładów jest zbudzenie wśród żołnierzy nienawiści do burżuazji zarówno krajowej jak i obcej, przechowanie tradycyj bojowych czerwonej armji i wykazanie, że wodzem kierującym walką proletarjatu z burżuazją była i jest Rosyjska Partja Komunistyczna.

Militärische Jugendausbildung in anderen Staaten. Charlottenburg, 1924, Off. Worte.—Str. 44.—C. B. W. sygn. 31.500/1.

Wydawnictwo nosi charakter propagandowy i polityczny, ma ono świadczyć o militaryzmie innych państw a temsamem zachęcać i Niemców do pracy nad sobą. Książeczka więc omawia wychowanie fizyczne młodzieży w Stanach Zjednoczonych, w Anglji, Francji, w Polsce, rozpatruje związki organizacyjne młodzieży oraz wyniki w nich osiągnięte i podaje gdzieniegdzie ilości objęte tą organizacją.

PROWADZENIE WOJNY.

FREYTAG LORINGHOVEN, *Gen. — Die Verwertung Kriegsgeschichtlicher Erfahrungen. Berlin, 1925. Mittler.—Str. 32.—C.B.W. sygn. 31.902/II.*

Znany wojskowy pisarz niemiecki w ostatniej pracy przedśmiertnej wskazuje na podstawie klasycznych przykładów, zaczerpniętych z literatury wojskowej jak należy korzystać z historyczno-wojskowych doświadczeń i jaki wpływ wywarły dawne działania wojenne na budowę planów i przeprowadzenie operacyj w czasie wojny światowej.

GEYER, *Mjr.—Kriegserfahrungen und Cannae im Weltkriege. Charlottenburg, 1914, Off. Worte.—Str. 24.—C.B.W. sygn. 31.285/II.*

Praca składa się z dwóch artykułów. W pierwszym omawia autor stosunek teorji do praktyki wojennej, przyczem wskazuje niezbędną potrzebę łączności jednej z drugą; następnie określa stosunek techniki do taktyki i wreszcie, przestrzegając przed bezwzględną specjalizacją, podnosi znaczenie poczucia łączności wszystkich broni i oddziałów między sobą.

W drugim artykule zastanawia się autor, dlaczego w czasie wojny światowej tak rzadko dochodziło do zwycięstw o typie bitwy kannеńskiej, tak zdawałoby się spopularyzowanej w Niemczech i dochodzi do wniosku, że w rzeczywistości właśnie w Niemczech było wielu dowódców, którzy w praktyce okazywali się przeciwnikami teorji schlieffenowskiej lub jej dokładnie nie rozumieli, a następnie wskazuje, że zwycięstwo o typie kannеńskim jest wypływem nie tylko trafnych posunięć zwycięscy ale i błędów przeciwnika, że więc przy zręczności przeciwnika, nawet słabszego, zwycięstwo tego typu jest niezmiernie trudne do osiągnięcia.

W ślad też za Schlieffenem uważa autor, że od czasów Hannibala tylko Leuthen i Sedan można uważać za typ bitwy kanneńskiej i że z wojny światowej do tego rodzaju zwycięstw należy Tannenberg i częściowo zimowa bitwa na jeziorach mazurskich.

NIEZNAMOW A. — *Sowriemiennaja wojna. II izd. cz. I. Moskwa, 1922, Wysszij Wojennyj Riedakcjonnyj Sowiet. — Str. 243+12 i 15 szkiców: cz. II. Pietrograd, 1923, Wojennoje Izdatielstwo Pietrogradskogo Wojennogo Okruga. — Str. 110 i 5 szkiców.—C.B.W. sygn. 67.896/II i 25.270/II.*

Praca Nieznamowa o wojnie współczesnej, napisana w r. 1911, ukazała się w latach 1922 — 23 w trzeciem wydaniu przerobionem i uzupełnionem na podstawie doświadczenia wojny światowej i domowej. Część pierwsza poświęcona jest rozważaniom nad istotą działań wojennych i rozmaitemi ich rodzajami. Część druga omawia plan wojny, rolę twierdz oraz przygotowanie państwa i wojska do wojny światowej.

WARFOŁOMIEJEW N —*Tiechnika sztabnoj służby. Moskwa, 1924, Wysszij Wojennyj Riedakcjonnyj Sowiet.—Str. 222.*

Autor na podstawie z jednej strony szeregu prac omawiających służbę Sztabu Generalnego, z drugiej strony dzieł z zakresu taktyki ogólnej, ułożył podręcznik techniki służby sztabowej, zwracając głównie uwagę na operacyjną pracę sztabów podczas wojny.

Stratiegja w trudach wojennych kłassikow. Tom I. Moskwa, 1924, Wysszij Wojennyj Riedakcjonnyj Sowiet. Gosudarstwiennoje Wojennoje Izdatielstwo. — Str. 340.

Są to wypisy zawierające wyciągi z prac Lloyda, Napoleona, Medema, Williesena, Levala, Verdi du Vernois, von der Goltza, Focha i Schlieffena, zaopatrzone wstępem p. t. „Metody myśli strategicznej“ oraz komentarzami Swieczina (znany rosyjski pisarz wojskowy, profesor Akademji Wojskowej). Każdego z autorów poprzedza wstęp charakteryzujący jego działalność wojskowo-naukową. Przytem zarówno ocena jak i dobór fragmentów z danego autora są przeważnie tendencyjne. Szczególnie daje się to zauważyć w odniesieniu do Focha, którego, jak zresztą wogóle całą francuską doktrynę strategiczną, Swieczin traktuje lekceważąco.

KAKURIN N.—*Sowriemiennaja taktika. Moskwa, 1924, Gosudarstwiennoje wojennoje izdatielstwo.—Str. 120.—C. B. W. sygn. 66.415/II.*

Książka Kakurina jest krótkim podręcznikiem, zapoznającym czytelnika z najważniejszemi i najaktualniejszemi zagadnieniami taktyki współczesnej.

Za najaktualniejsze autor uważa te zagadnienia, których znaczenie albo zostało wykazane podczas minionej wojny domowej albo też nakazują zwrócić na nie uwagę wymagania obecnej rewolucyjnej epoki. Stąd wynika nacisk, jaki autor kładzie na zagadnienie walk o miasta, walk ulicznych, małą wojnę oraz niszczenie i obronę linij kolejowych.

Taktika w trudach wojennych kłassikow. Tom I. Moskwa, 1925, Gosudarstwiennoje wojennoje izdatielstwo.—Str. 355.

I tom zapoczątkowanych pod redakcją Łukirskiego wypisów z dzieł znakomitych taktyków zawiera wybór fragmentów z Langlois, Balcka i Focha dokonany przez Izmiestjewa i Sapożnikowa.

Każdy z umieszczonych tutaj pisarzy poprzedzony jest wstępem charakteryzującym jego twórczość.

Wydawcy podają te wyjątki z prac danego autora, które ich zdaniem zachowały swą wartość w warunkach współczesnej wojny.

ADARIDI K., *Gen.—Freischaren und Freikorps. Auf Grund von Kriegserfahrungen. Berlin, 1925, Eisenschmidt—Str. 165.—C. B W. sygn. 27.919/II.*

Zagadnienie partyzantki było dotąd tylko przygodnie omawiane w nowszej literaturze wojskowej Gen. Adaridi poświęca mu gruntownie opracowane, na doświadczeniach wojny światowej oparte studjum, w którem rozważa zarówno warunki czasowe i terenowe, w których partyzantkę można lub należy prowadzić jak i organizację oddziałów partyzanckich i ich taktykę w przystosowaniu do zadań i warunków.

Praca autora rozpada się na następujące części: I. Ustalenie terminu partyzantki. Krótki przegląd historyczny działań partyzantki. Możliwość wystąpienia partyzantów w przyszłych wojnach. Partyzanci i ruchy ludności. II. Ogólna charakterystyka działań partyzanckich. Ich stosunek do małej wojny. Materjalny i moralny skutek tych działań. Formy partyzantki. III. Uzależnienie wyniku działań partyzantki od zachowania się ludności, od terenu, od ogólnego kierunku komunikacyj przeciwnika, od stanu jego wojska, od położenia na jego tyłach, od pory roku i od pogody. IV. Działalność partyzantów podczas różnych faz wojny; zadania, jakie im mogą być postawione. V. Tworzenie oddziałów partyzanckich, ich liczba, siła i uzupełnianie, ich uzbrojenie, umundurowanie i oporządzenie. VI. Dowódcy i podkomendni partyzantcy. Wyszkolenie VII. Przygotowawcze kroki dowódcy wojsk głównych i partyzantów. Wywiad. Przygotowanie planu. Urządzenie łączności. Przygotowanie materjalne. VIII. Zbliżanie się do celu. Pouczenie podwładnych o zadaniu. Skład marszu Środki do jego przyśpieszenia: marsze forsowne, użycie wozów, rowerów, samochodów, łodzi i koleji. Wybór drogi i czasu. Ubezpieczenie marszu i spoczynku. Wyżywienie oddziału. Utrzymanie porządku i karności. Opieka nad chorymi i rannymi. IX. Działanie partyzantów po zbliżeniu się do celu. Wywiad. Powzięcie decyzji. Wybór czasu do napadu i wybór sposobu przeprowadzenia. Zasadzka. Zapewnienie powodzenia. Środki po przeprowadzeniu napadu. Jeńcy i zdobycz. X Napad na koleje. Środki do zabezpieczenia koleji. Wybór odcinka linji kolejowej nadający się do napadu. Zbliżenie się do linji kolejowej. Burzenie linji kolejowej i telegrafów. Pozorne napady na rozmaite budowle kolejowe. XI. Napady na wsie, pojedyńcze posterunki i mniejsze oddziały. XII. Zasadzki. Napady na kolumny wozów i transporty. XIII. Działania partyzanckie na wybrzeżu morskiem. XIV. Formacje partyzanckie i wojna pozycyjna. Dodatek: Niemieckie oddziały ochotnicze po wojnie.

NAUKA O BRONI.

FURZER A., *Hpt.—Seelische Ursachen des Schlechtschiessens und deren Bekämpfung. Zurich, 1924, Aschmann.—Str. 87.—C. B. W. sygn. 27.010/I.*

Jak tytuł poucza autor omawia psychiczne powody złego strzelania i wskazuje środki i metody usunięcia tych powodów. W pracy swej dotyka autor tylko najważniejszych i dotąd nieuwzględnianych przyczyn. Rezultaty swoich spostrzeżeń grupuje autor w następujących ustępach: Plan badania i metody badania; rezultaty badania; najważniejsze błędy strzelania i ich przyczyny; głębsze przyczyny złego strzelania (rezultaty psychoanalitycznego badania i rezultaty psychodiagnostycznego badania); nauki wypływające z badań w zastosowaniu do nauki strzelania; wskazówki do nauki strzelania.

ARNOLD, *Lt.—Schiess- und Beobachtungsübung an Landkarten. Charlottenburg, 1924, Off. Worte.—Str. 14.—C. B. W. sygn. 31.284/II.*

Wyszedłszy z założenia, że podstawą dobrego strzelania jest przedewszystkiem praktyka (mimo, że teorji nie wolno lekceważyć) i że ta praktyka, uzależniona od warunków atmosferycznych, musi się niejednokrotnie odbywać w pokoju na sztucznych strzelnicach w pudłach z piaskiem—omawia autor swój projekt urządzeń, który przy najprostszych środkach i przy wielkiej taniości umożliwa jednak prowadzenie takiego pokojowego ćwiczenia strzelniczego zbliżonego bardzo do naturalnych warunków.

Wskazuje przytem, że warunki terenowe przyjęte przy budowie takiej sztucznej strzelnicy mogą być rozmaite i że jednak muszą być przy strzelaniu uważane za odpowiadające rzeczywistości; ponadto opisuje szereg przyrządów zastosowanych w tym celu, które umożliwiają dokładne techniczne przeprowadzenie strzelania.

GEOGRAFJA.

BUDKIEWICZ S. — *Polsza. Moskwa, 1924, Wysszij Wojennyj Radakcjonnyj Sowiet — Str. 224 i 1 mapa. — C. B. W. sygn. 27.955/II.*

Książka Budkiewicza przedstawia zarys wojskowej geografji i statystyki Polski.

Składa się ona z 3 części: jedna z nich omawia geografję, druga statystykę całej Polski, trzecia zaś zawiera przegląd poszczególnych rejonów, na jakie dzieli autor terytorjum Polski.

Naogół dane zawarte w tej książce są dość ścisłe.

PRAWO POLITYKA I FINANSE.

TROCKIJ I. — *Wojennaja geografja i statistika inostrannych gosudarstw. Moskwa, 1923, Wysszij Wojen. Riedakcjonnyj Sowiet.—Str. 24 i 23 wykresy—C. B. W. sygn. 27.345/II.*

Są to wykłady Troickiego w Akademji Wojskowej, wydane jako podręcznik dla słuchaczy Akademji. Książka, mająca za zadanie scharakteryzowanie istoty powojennej polityki najwybitniejszych potęg współczesnego świata, zawiera wstęp omawiający wojskowo-polityczne i ekonomiczne skutki wojny światowej oraz wojskowo-geograficzny i statystyczny zarys Francji, Anglji wraz z jej kolonjami i Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej.

COUDENHOVE-KALERGI — *Pan-Europa. Wien, 1924, Pan-Europa-Verlag—Str. XII+175 i 1 mapa. — C. B. W. sygn. 27.956/II.*

Głośne dzieło propagatora idei politycznej Wszech-Europy wychodzi z założenia, że ocalenie Europy leży w zasadniczej zmianie jej polityki, w stworzeniu z niej całości w przeciwstawieniu do dzisiaj prowadzonej polityki poszczególnych państw Europy Wschodniej. Granice tej Wszech-Europy widzi autor na wschodnich rubieżach państw, opartych o kulturę zachodnio-europejską; Rosję, prowadzącą zresztą politykę wybitnie azjatycką, wyłącza z Wszech-Europy; na zachodzie zaś umieszcza autor poza Wszech-Europą Anglję. Uważa on mianowicie, że Anglja, dzięki swym kolonjom, jest światowem imperjum i włączenie jej do Wszech-Europy byłoby sprzecznością trudną do zrealizowania. Przeprowadzenie więc swej idei widzi autor w utworzeniu t. zw. Małej Wszech-Europy, do której wchodziłyby wszystkie europejskie państwa z wyjątkiem Anglji i Rosji; ta zaś Mała Wszech-Europa musiałaby być związana specjalnie blizkim zaczepno-odpornem przymierzem z Anglją.

Bliższe motywy swego stanowiska, organizację tej Wszech-Europy, reorganizację Ligi Narodów i t. d. omawia autor w następujących rozdziałach swej książki: I. Europa i świat. II. Granice Europy. III. Europa i Anglja. IV. Europa i Rosja. V. Europa i Ameryka. VI. Europa i Liga Narodów. VII. Europejskie niebezpieczeństwo wojny. VIII. Europa po wojnie światowej. IX Niemcy i Francja. X. Kwestja narodowościowa. XI. Drogi prowadzące do Wszech-Europy.

Dodana mapa uwydatnia pogląd autora na polityczny układ świata, według którego świat dzieliłby się na następujące systemy polityczne: 1) Wszech-Europa 2) Wszech-Ameryka; 3) Wschodnia Azja; 4) Rosyjski związek państwowy; 5) Brytyjski związek państwowy.

BRÉMOND, *gén.—L'Islam et les questions musulmanes au point de vue francais. Paris, 1924, Lavauzelle.—Str. 94. — C. B. W. sygn. 27.018/I.*

Praca gen. Brémond ma charakter polityczny i to zarówno w swym celu jak i w przeprowadzeniu. Autor, świadomy niebezpieczeństwa ze strony Niemiec, a równocześnie znaczenia dla bytu Francji czynnika muzułmańskiego, stara się swojem studjum obudzić uwagę ogółu społeczeństwa i wskazać metody odnoszenia się do tego zagadnienia. W ostatecznym też wniosku występuje autor przeciw idei panislamizmu, który uważa za ideę polityczną wynalazku rosyjskiego a dla korzyści niemieckiej, oświadcza się za przyznaniem w granicach posiadłości francuskich pełnego uznania dla Islamu i za daniem mu takiej tolerancji, jakiej się udziela wszystkim innym religjom; równocześnie jednak wypowiada się za frankizacją tych terenów, a to przez powolne wszczepianie ludności ducha i języka francuskiego.

Studjum to rozpada się na następujące części:

1. Zagadnienie Islamu; jego środowisko; jego cele. Islam beduiński. 2. Islam syryjski; Omejadzi i Abasydzi. 3) Islam turkomongolski. 4. Aktualne sprawy muzułmańskie z punktu widzenia francuskiego; Afryka Północna; Afryka murzyńska; Wschód; 5. Wnioski.

Praca gen. Brémond, wygłoszona jako odczyt w „Centre des hautes études militaires", przyjęta była entuzjastycznie.

KNAUSS ROBERT, *Dr. — Die deutsche, englische und französische Kriegsfinanzierung. Berlin, 1923, Gruyter. —Str. 194.—C. B. W. sygn. 27.424/II.*

Wyszedłszy z założenia, że dzisiejszy trudny stan gospodarczy Anglji, Francji a zwłaszcza Niemiec jest następstwem błędnego prowadzenia finansów w tych krajach podczas wojny bada autor podstawy gospodarki każdego z tych państw bezpośrednio przed wojną i w czasie wojny. Omawia więc podstawy gospodarcze ludności, finanse państwowe w przededniu wojny, przejściowe zarządzenia finansowe, politykę walutową podczas wojny, koszta wojenne, politykę podatkową, gospodarkę pożyczkową.

Cała praca trzyma się tej wytycznej, że gospodarkę państwową można oceniać trafnie tylko w łączności z gospodarką narodową, w związku też z tem widzi autor dzisiejszy trudny stan finansów państwowych w podkopaniu majątku narodowego przez dysproporcję między podatkami a nowo wprowadzonemi pożyczkami wojennemi, które z powodu swej ilości i wysokości wstrząsnęły podstawą gospodarki prywatnej oraz przez inflację.

Ciekawą książkę kończy tabela zestawiająca obok kalendarza najważniejszych zdarzeń wojennych chronologiczne zmiany gospodarcze, jakie zaszły w Anglji, Francji i Niemczech w czasie od 1914 do 1918.

CLAUS RUDOLF, *Dr.—Die Kriegswirtschaft Russlands bis zur bolschewistischen Revolution. Bonn, 1922, Schroeder.—Str. VIII, 164.—C. B. W. sygn. 27.717/II.*

Autor, były oficjalny przedstawiciel niemiecki w r. 1918 w Rosji, opiera swe wywody głównie na własnych spostrzeżeniach i na materjałach zebranych na miejscu. W pracy swej śledzi autor wpływ wojny na całokształt państwowego gospodarstwa rosyjskiego i stara się wskazać, w jakich dziedzinach i jakim zmianom uległo ono w czasie wojny światowej. Stwierdza przytem, że już przed rewolucją dzięki nieumiejętnej gospodarce finansowej (pożyczki wewnętrzne i zagraniczne, drukowanie banknotów) podkopano zaufanie społeczeństwa do rządu a w następstwie wwozu tylko materjałów wojennych a braku wywozu (drzewa i zboża) oraz w następstwie zabicia przemysłu przedwojennego — kraj był w takiej ruinie, że nawet przy utrzymaniu caratu byłoby doszło do katastrofy gospodarczej.

Praca Clausa rozpada się na następujące rozdziały: 1) Finanse (koszta wojenne i ich pokrycie, dochody państwowe i podatki, finanse miejskie; kasy oszczędnościowe, banki); 2) Przemysł (kwestja robotnicza, ewakuacja zakładów przemysłowych z terenów zagrożonych mobilizacją przemysłu, położenie poszczególnych gałęzi przemysłu, 3) Handel zagraniczny (zabiegi około ożywienia handlu, wwóz, wywóz, bilans handlowy); 4) komunikacje (koleje, inne środki komunikacyjne); 5) gospodarstwo rolne (reforma agrarna, położenie

gospodarstw wiejskich, zmniejszenie powierzchni uprawnej i zbiorów); 6) środki żywnościowe i drożyzna (brak środków żywności, przyczyny tego braku i drożyzny, działalność związków na polu żywnościowym.)

DUVAL FREDERIC—*De la paix de Dieu à la paix de fer. Paris, 1924, Paillard—Str. 107.—C. B. W. sygn. 27.939/II.*

Książka Duvala, poległego podczas wojny historyka francuskiego, stanowi studjum, które pozostało po nim w papierach a które powstało jako część składowa wydawnictwa, przeznaczonego do omówienia „doktryny Kościoła w odniesieniu do prawa wojennego w różnych epokach" (*Gesta pacis. Collection d'Etudes historiques sur la questions de la paix. Publiée sous la direction du J. de Romanet*). Okres objęty tem studjum sięga od XI w. do XV. Autor wykazuje przytem, że pacyfikacyjny wpływ Kościoła działał nie tylko przez sobory i osoby papieży, nie tylko przez synody, biskupów i mnichów lecz i przez chrześcijańskich władców, a w pierwszym rzędzie przez cesarzy. W duchu pacyfikacyjnym działali też poszczególni teologowie i prawnicy średniowieczni oraz uniwersytety i parlamenty świeckie. Wogóle z pracy Duvala widać, że problem sprawiedliwości, która miała być podstawą pokoju i miała być przeciwstawiona wojnie—był zagadnieniem poważnie i wielostronnie w średnich wiekach rozważanem.

Praca Duvala rozpada się na następujące części: 1. Początki ruchu pacyfistycznego w XI w. 2. Pacyfistyczne instytucje Kościoła i początek prawa narodów. 3. Instytucje wojenne dostosowane do ducha Kościoła 4. Wojny sprawiedliwe i wojny niesprawiedliwe. 5—6. Pacyfikacyjna rola papiestwa: a) osobisty wpływ b) pośrednictwo arbitrażowe. 7. Wnioski.

WINDELBAND WOLFGANG, *Prof. — Die auswärtige Politik der Grossmächte in der Neuzeit (1494—1919). 2 Aufl. Stuttgart, 1925, Deut. Verlags-Anst.—Str. 426—C. B. W. sygn. 27.912/II.*

Autor stara się uchwycić istotę rozwoju poszczególnych państw a temsamem główne linje z górą czterechsetletniej polityki europejskiej. Pracy autora przyświeca przytem nie tylko cel naukowy ale i przeświadczenie o konieczności wysnuwania z niej nauk praktycznych dla dzisiejszego narodu niemieckiego, w wyniku też ostatecznym jest to poważna praca polityczna, oparta na podstawach naukowego badania.

Poglądy swe omawia autor w następujących rozdziałach: 1. Powstanie europejskiego systemu państwowego. 2. Członkowie tego systemu w chwili jego powstania. 3. Przygotowawcze walki a Włochy (1494—1519). 4. Walka przeciw przewadze hiszpańskiej (1519—1659). 5. Walka przeciw przewadze francuskiej. 6. Światowe stanowisko Anglji (1815—1919).

HEURGREN PAUL—*La poste dans les temps anciens et modernes. Stockholm 1924, Heurgren.—Str. 175.—C. B. W. sygn. 27.607/II.*

Tytuł książki nie jest ścisły. Książka nie zawiera dziejów poczty lecz jest zbiorem kilkunastu szkiców, z których jedne omawiają ślady poczty w różnych sztukach, inne poruszają różne momenty z dziejów poczty szwedzkiej, najmniej zaś liczne dotyczą ogólnych urządzeń pocztowych. W skład więc książki wchodzą artykuły Rudbecka pt. List podczas 5.000 lat; Rudbecka pt. Poczta w sztuce graficznej; Romnahl pt. List w sztuce; Vretblad, Poczta w muzyce; Heurgren, Poczta w poezji; Wilhelmsson, Prasa i poczta w przeszłości; Lundell, Najstarsze dokumenty pocztowe znane w Szwecji; Strandoll, Rzadkie okazy znaczków pocztowych w Muzeum Pocztowem w Sztokholmie: Holm, Akty prawne z przeszłości dotyczące poczty; Petrelius, Osobowe związki pocztowe w Szwecji; Vetterlund, Poeci szwedzcy na poczcie, Hennig, Halvar Danils (pocztowiec-filozof); Gerle, poczta powietrzna.

Całość wydana na papierze kredowym, ozdobiona licznemi rycinami objaśniającemi treść; uderza tylko, że do książki szwedzkiej wydanej w języku francuskim dołączono mapę niemiecką!

HANISCH ERDMANN, *Dr. — Die Geschichte Polens. Bonn, 1923, Schroeder.—Str. 389.—C. B. W. sygn. 27.412/II.*

Praca D-ra Hanischa ma dwa główne braki: nie zna wyczerpująco źródeł oraz literatury monograficznej przedmiotu i ujmuje dzieje ze stanowiska niemieckiego; poza tem jednak książka ta jest wielkim postępem w stosunku do takiego dzieła jak Schiemanna „Russland, Polen und Livland" lub Brandenburgera „Polnische Geschichte".

Autor w prowadza w dzieje Polski następujący układ: Założyciele państwa (965—1300); stany w Polsce (1300—1382); kwestja litewska (1384—1572); kwestja bałtycka (1573 — 1668); kwestja turecka (1668 — 1696); upadek państwa (1696—1795); walki o odzyskanie niepodległości (1795—1918).

W zakończeniu podaje autor przypisy, z których widać, że choć nie wyczerpująco i nie w trafnym wyborze, starał się jednak zapoznać z poglądami polskiej literatury historycznej.

Książka nie zawiera mapy.

WIPPER R.—*Iwan Groznyj. Moskwa, 1922, Izdatielstwo „Delfin"—Str. 115.*
Książka prof. Wippera charakteryzuje działalność Iwana Groźnego jako monarchy, wykazując jego wielkie talenty polityczne n. p. zrozumienie znaczenia dla Rosji dostępu do morza Bałtyckiego. Groźny przedstawiony w historjografji rosyjskiej przez szkołę Karamzinowską jako okrutnik-psychopata, jest według Wippera jednym z największych monarchów rosyjskich, poprzednikiem Piotra Wielkiego, który w 150 lat później podjął i wykonał jego myśl o otworzeniu Rosji „okna do Europy". Specjalny rozdział omawia Groźnego w zestawieniu ze Stefanem Batorym.

PŁATONOW S. — *„Moskwa i Zapad w XVI — XVII wiekach. Leningrad, 1925, Izdatielstwo „Siejatiel".—Str. 150.*

W pracy swej prof. Płatonow, omawiając zasadnicze momenty europeizacji Rosji, wykazuje że jej stosunki z europejskim zachodem nawiązały się wcześniej i były znacznie żywsze niż to przedstawiała dotychczasowa historjografja zarówno rosyjska jak i obca.

PŁATONOW S.—*Socjalnyj krizis smutnogo wriemieni. Lenigrad, 1924, Izdatielstwo „Put' k znaniju".—Str. 208.*

Jest to jeden z pierwszych tomów wydawnictwa *„Pomniki socjalno ekonomicznej historji Rosji"*. Praca składa się z 6 części, które w wyjątkach ze współczesnych źródeł: kronik, listów i.t.p. omawiają: I. zagadnienia ustroju politycznego; II. walkę socjalną; III—V. część charakteryzuje przedstawicieli współczesnych orjentacyj politycznych, a więc stronników Samozwańca II, Polski i Szwecji; VI. przyczyny, które wpłynęły na zjednoczenie różnych warstw narodu rosyjskiego zawiedzionych w swej nadziei na przebudowę ustroju wewnętrznego Rosji przy pomocy państw ościennych.

FIRSOW N., *prof.—Pugaczewszczina. Izdanje III. Lenigrad, 1924, Izdatielstwo „Priboj".—Str. 154.*

Jest to historja buntu Pugaczewa na tle jego społecznego i ekonomicznego podłoża.

Znany historyk rosyjski prof. A. PRIESNIAKOW wydał w cyklu *„Obrazy człowieczestwa"* monografje o Aleksandrze I *(Aleksandr I. Pietierburg, 1924. Izdatielstwo Brockhaus-Efron.—Str. 188)* i Mikołaja I (*Apogej samodierżawija Nikołaj I.—Leningrad, 1925, Izdatielstwo Brockhaus-Efron.—Str. 98*).

Praca poświęcona Aleksandrowi I stara się znaleźć wytłumaczenie zagadkowej jego psychiki na tle współczesnej epoki, wykazując, że wahania

i sprzeczności w charakterze Aleksandra są żywym odbiciem walki głównych prądów ówczesnego życia.

W przeciwieństwie do skomplikowanej psychiki Aleksandra I, brat jego Mikołaj, którego omawia druga monografja prof. Priesniakowa jest nawskroś prostolinijną i dogmatyczną postacią, zarówno co do jego światopoglądu, jak i co do konsekwentnego sposobu rządów.

MARION MARCEL, *prof.—Histoire finacière de la France depuis 1715. Tome VI (1797—1818). La fin de la Révolution, le Consulat et l'Empire la libération du territoire. Paris, 1925, Rousseau.—Str. XI, 429.—C B. W. sygn. 27.934*/II.

Czwarty tom, nagrodzonego przez Akademję francuską dzieła zaczyna się od zarzucenia pieniądza papierowego i omawia przełomowy okres finansowości francuskiej za Napoleona I. Podstawą dokonanej wtedy sanacji było odzyskanie zaufania społeczeństwa dla rządu, środkiem—stworzenie Banku francuskiego i Izby Obrachunkowej, oraz wydanie osobnych ustaw finansowych i wprowadzenie nowych podatków od napitków, soli i tytoniu. Poważnem też źródłem zasobności kraju stały się wpływy z kontrybucyj wojennych, a zwłaszcza z pozyskanych terytorjów nowych. Bez względu też na straty spowodowane przez Napoleona pod koniec jego panowania, nie można nie uznać jego trwałych zasług, uwidocznionych w zaprowadzeniu doskonałej administracji, w przyzwyczajeniu społeczeństwa do uległości organom państwowym i w wyszkoleniu uczucia ofiarności patrjotycznej.

Praca Mariona rozpada się na następujące części: 1) Finanse V roku Rewolucji (1797), 2. Walka Dyrektora i Rady. 3. Bankructwo t. zw. dwóch trzecich. 4. Finanse roku VI. (1798) 5. Finanse roku VII. (1799). 6. Początki Konsulatu. Rok VIII. (1800). 7. Konsulat, od r. IX do r. XII (1801—1804). 8. Cesarstwo i okres powodzeń. 9. Podupadnięcie i upadek cesarstwa. 10. Rok 1814 i Sto dni. 11. Pokój r. 1815. Pożyczki z lat 1817—1818. Uwolnienie kraju od okupacji.

MUSULIN V. — *Das Haus am Ballplatz. Erinnerungen eines oesterreich-ungarischen Diplomaten. München, 1924, Verl. für Kulturpolitik. Str. 310.—C. B. W. sygn. 27.852./II.*

Książka obejmuje wspomnienia osobiste dyplomaty austryackiego, który zwykłym trybem służby dyplomatycznej rzucany bywał po różnych dworach. W książce tej niema nic poza osobistemi wspomnieniami, lecz ponieważ autor w czasie wojny był w czynnej służbie w kraju—przynosi z natury rzeczy szereg szczegółów do wypadków tego czasu.

Służba dyplomatyczna Musulina, opisana w książce, obejmuje lata 1893—1918.

MOUKHTAR PACHA M., *gén.—La Turquie, l'Allemagne et l'Europe. Paris, 1924, Levrault.—Str. XIX*, 313.—*C. B. W. sygn. 27.856/II.*

Gen. Muktar-Pasza, były ambasador turecki w Berlinie, omawia politykę europejską w stosunku do Turcji w czasie od pokoju Berlińskiego t. j. od r. 1878 do wybuchu wojny światowej. Autor jest zdecydowanym przeciwnikiem Niemców i w ich wpływie na dzieje Turcji widzi przyczyny upadku potęgi tego państwa.

Książka dzieli się na następujące rozdziały:

1. Między Poczdamem a Złotym Rogiem, (w którym omawia całość polityki począwszy od Fryderyka II, w stosunku do Turcji i wskazuje, że aż do pokoju berlińskiego była ona wrogą dla Turcji a idącą na rękę Rosji). 2. Polityka niemiecka Wysokiej Porty, (w którym przedstawia zbliżenie się Niemiec do Turcji po r. 1878; wrogie stanowisko Anglji wobec Turcji; politykę Bismarcka, Wilhelma II i Bülowa wobec Turcji oraz ideę bagdadzkiej kolei). 3. Nazajutrz po konstytucji, (w którym omawia politykę Młodoturków wobec poszczególnych państw europejskich) 4. Nasze wojny z lat 1911—1913, (w którym przedstawia zawikłania z Włochami i wojnę trypolitańską, rosyj-

ską politykę na Bałkanach; ligę bałkańską Bułgarji, Serbji i Czarnogóry oraz zachowanie się Francji, Anglji, Rosji i Niemiec podczas wojny bałkańskiej). 5. Położenie po r. 1912. oraz 6. Wojna światowa i udział w niej Turcji.

MÜLLER RICHARD — *Vom Kaiserreich zur Republik. Bd. I. Ein Beitrag zur Geschichte der Revolutionären Arbeiterbewegung während des Weltkrieges. Bd. II. Die November - revolution. Berlin, 1924, Malik. — Str. 219, 296. — C. B. W sygn. 27.853/II.*

Dzieło Müllera jest obroną socjalistów niemieckich przed zarzutami politycznemi, jakiemi ich obrzucają nacjonaliści. Obrona ta jednak jest pojęta poważnie i stara się dokumentami umotywować stanowisko socjalistów.

Praca obejmuje czasy przedwojenne, przyczem w istocie ruchów socjalnych ostatnich 150 lat widzi kolebkę zdarzeń wojennych, a w przeobrażeniach społecznych, gospodarczych i politycznych wojny światowej widzi ostateczne podłoże tych faktów.

Samą rewolucję listopadową, którą uważa za przejaw połączonego ruchu burżuazyjnego i proletarjackiego, wraz z jej następstwami reorganizacyjnemi w ciągu dalszych dwóch miesięcy—opisuje autor w II tomie.

Autor był w tym czasie przewodniczącym Wykonawczego Wydziału Rad Robotniczych i Żołnierskich pisze więc jako naoczny świadek i jako uczestnik tych zdarzeń, a popiera swe wywody licznym materjałem źródłowym.

GIOLITTI GIOVANNI — *Mémoires de ma vie. Paris, 1924. Plon. — Str. XXIV, 389.—C. B. W. sygn. 27.843/II.*

Życiorys Giolitti'ego — to historja polityczna Włoch na przełomie XIX i XX w. Urodzony w r. 1842 przebiega szybko po ukończeniu studjów szczeble karjery służby państwowej (pracuje najpierw w ministerstwie Sprawiedliwości, potem w Izbie Rachunkowej, współdziała przy reorganizacji systemu podatkowego) i już w r. 1882 wchodzi jako poseł do parlamentu. W latach 1889/1890 jest ministrem skarbu w gabinecie Crispiego. W r. 1892 tworzy gabinet i w czasie rządów swych do listopada 1893 wprowadza w życie program polityki socjalnej i załatwia powstałe wtedy sprawy finansowe i socjalne. Później zostaje w Izbie i bierze udział we wszystkich sprawach za rządów Zanardellego, Crispiego i Pelloux, a zwłaszcza podczas kryzysu zewnętrznego i wewnętrznego w okresie wojny abisyńskiej (1898). W r. 1899 zostaje ministrem Spr. Wewn. w gabinecie Zanardellego lecz ustępuje w r. 1903. Po dymisji Zanardellego zostaje ponownie prezydentem gabinetu i w tym czasie (1903 — 1905) przeprowadza reformę kolejową i handlową, zwalcza ogólne strajki. Po krótkotrwałych gabinetach Fortisa i Sonnina tworzy w r. 1905 znowu gabinet i rządzi do 1909, przyczem wprowadza reformy skarbowe podnoszące dobrobyt kraju i siłę skarbu państwa, doprowadza do zbliżenia włosko-rosyjskiego w sprawie Trypolisu. Obalony w r. 1909 wraca do rządów w r. 1911 i przeprowadza nową powszechną ustawę wyborczą i wreszcie sprawę libijską drogą wojny z Turcją.

W czasie zamieszek na Bałkanie i ostatecznie wojny Serbji, Bułgarji i Czarnogóry z Turcją zachowuje neutralność. W czasie wojny światowej oddaje się służbie dyplomatycznej i dopiero po Caporetto w końcu 1917 wraca do parlamentu. Wreszcie po Nittim obejmuje znowu gabinet w r. 1919, poczem załatwia sprawę Rjeki i Valony i pracuje nad sanacją finansów włoskich.

HISTORJA-WOJSKOWA.

Les armées françaises dans la Grand Guerre. Tome prémier. Prémier volume. Paris, 1922, Service historique. Etat-Major de l'Armée. — Str. XV, 485, Annexe.— Str. VI, 1026+mapy.—C.B.W. sygn. 27.501/III.

W myśl rozkazu Ministra Wojny przystąpiła Sekcja historyczna Szt. Gen. Franc. do opracowania dzieła, któreby obejmowało: 1) rolę odegraną przez Naczelne Dowództwo francuskie w stosunku do samego wojska francuskiego i w stosunku do działań wojennych oraz 2) zadania speł-

nione przez wojsko francuskie na całym teatrze wojny od chwili wybuchu wojny aż do jej zakończenia. W wykonantu założenia, aby wszystko omówić, niczego nie przemilczać i wszystko podporządkować prawdzie—całe wydawnictwo ma być opatrzone materjałem dowodowym, zawierającym rozporządzenia władz centralnych, cywilnych i wojskowych oraz rozkazy dowódców aż do korpusu włącznie a jednokrotnie i dywizyjne.

Pierwsza część pierwszego tomu tak pojętego wydawnictwa nkazała się teraz z datą 1922. Część ta obok obszernego wstępu, pouczającego o sposobie prowadzenia badań, zawiera opis zdarzeń aż do wieczora dnia 23 sierpnia 1914 t. j. do chwili zakończenia t. zw. bitwy granicznej i związanej z nią francuskiej ofensywy w Lotaryngji. Omawia więc ona wszystkie plany operacyjne aż do t. zw. XVII włącznie, następnie zdarzenia polityczne i wojskowe od 23 lipca do 3 sierpnia t. j. do chwili wypowiedzenia wojny przez Niemców. Dalsze ustępy opisują zarządzenia Naczelnego Dowództwa, dotyczące mobilizacji i koncentracji sił, a następnie przebieg działań osobno prawego i lewego skrzydła francuskiego; przyczem opis poruszeń prawego skrzydła obejmuje bitwy pod Sarburgiem i pod Morhange, a lewego skrzydła t. zw. bitwę Ardeńską i bitwę pod Charleroi.

Ogromny tom, stanowiący dodatek do treści rozprawy, zawiera w 1281 aktach materjały źródłowe, popierające tekst pierwszej części tomu pierwszego. Materjały te wydano z wielką skrupulatnością naukową, opisano dokładnie (aż do godzin i minut) i ułożono nadzwyczaj przejrzyście. Osobne zestawienie ułożone według wydawcy aktu i krótkiej treści przedmiotu, a wskazujące nr. aktu i stronę wydawnictwa—ułatwia orjentację w materjale.

Osobny volumen tworzy 38 map i planów, wydanych częścią w jednym a częścią w dwu kolorach, objaśniających plany wojenne od t. zw. XIV (z kwietnia 1898) do t. zw. planu XVII a następnie rozłożenie sił wewnątrz kraju i sytuację frontową aż do godz. 21 dnia 23 sierpnia 1924. Nieprzyjacielskiej sytuacji mapy nie podają.

Zarówno sposób ujęcia wydawnictwa jak i forma edytorska świadczą o pietyzmie, z jakim się do dzieła tego odnoszą władze wojskowe i cały naród francuski, który przez usta swych przedstawicieli w parlamencie uchwalił specjalne kredyty na opracowanie tego wydawnictwa.

KABISCH ERNST, *Gen.—Streitfragen des Weltkrieges 1914—1918. Stuttgart, 1924, Bergers Lit. Büro.—Str. 100.—C. B. W. sygn. 27.703/II.*

Książka ciekawa zarówno w założeniu jak i w przeprowadzeniu. Autor, pragnąc dotrzeć do objektywnego obrazu poszczególnych faz wojny światowej, stara się je ustalić i na podstawie materjałów źródłowych oraz obficie wyzyskanej zarówno niemieckiej jak i zagranicznej literatury wypowiada swój pogląd. Każdy też z rozdziałów pierwszej części dzieła składa się z trzech ustępów: pierwszy obejmuje sprecyzowanianie zagadnienie, poruszonego w tym ustępie, drugi—omawia poglądy wypowiedziane w literaturze, a trzeci — zawiera pogląd autora na to zagadnienie.

Dla lepszego wprowadzenia niefachowego czytelnika do lektury zapoznaje autor w drugiej części z najcharakterystyczniejszemi rysami strategji wojny światowej a dla umotywowania własnych poglądów wypowiedzianych w części pierwszej dodaje w części trzeciej 80-stronowe wyjaśnienia i wyciągi ze źródeł.

Całość napisana jest jasno, taktownie i z dużym objektywizmem.

Książka rozpada się na następujące rozdziały: Część I. Sporne zagadnienia i krytyczne rozważania. 1 rozdział: Stany wojny. 2. Upadek Prittwitza. 3. Strategja feldmarszałka Conrada v. Hötzendorff. 4. Pochód nad Marnę. 1914. 5. Przasnysz czy Kowno. 6. Saloniki. 7. Verdun. 8. Niemiecka ofensywa w marcu 1918.

II Część. Wprowadzenie w krytyczne rozpatrzenie strategji wojny światowej.

III Część. Objaśnienia i dodatki I i II części.

Dodana mapa, mało przejrzysta, kładzie główny nacisk na oddanie sieci komunikacyjnej.

Wydawnictwo p.t. *Ursachen des Zusammenbruchs 1918. Entstehung. Durchführung und Zusammenbruch der Offensive von 1918. Berlin, 1923, Hobbing. — Str. XV, 243 — C. B. W. sygn. 27.739/II.*, stanowiące dodatek do stenograficznych sprawozdań parlamentalnej komisji dla zbadania przyczyn klęski Niemiec w r. 1918 — jest zbiorem orzeczeń trzech rzeczoznawców, a mianowicie płk. Schwertfegera, gen. Kuhla i prof. Delbrücka. I tak płk. Schwertfeger w części p.t. *„Die Frage der politisch-militärischen Verantwortlichkeit im Kriege. Bis zum Beginn der Ofensive 1918—21 März,* omawia zarówno wpływ cesarza jak przedewszystkiem przewagę Naczelnego Dowództwa niemieckiego nad kierownictwem politycznem, przyczem stanowisko cesarza formalemi względami, a przedstawicieli Naczel. Dowództwa usprawiedliwia faktyczną wartością. Gen. Kuhl w referacie p. t. *Die militärischen Grundlagen der deutschen Offensive im Jahre 1918*—rozpatruje polityczną i wojskową sytuację w początku r. 1918 i dochodzi do przekonania, że podjęcie zaczepnych działań ze strony niemieckiej było nieodzownem. Wreszcie prof. Delbrück zgadzając się z gen. Kuhlem, że natarcie było koniecznem, krytykuje punkt wybrany oraz przedłużanie i powtarzanie natarć, uważa bowiem, że po pierwszem udałem natarciu należało przystąpić do rokowań pokojowych, i to choćby za cenę zwrotu Belgji. Że się to nie stało obwinia o to gen. Ludendorffa, któremu odmawia wogóle danych do kierownictwa w tak ciężkiej i odpowiedzialnej chwili, jaką narzuciła sytuacja w r. 1918.

Każdy z autorów przytacza na końcu swych referatów materjały dowodowe.

WAGNER RUDOLF — *Kaiserliche Eingriffe in die Weltkriegsführung. Leipzig, 1924, Thalacker.—Str. X, 268.—C.B.W. sygn. 27.014/I.*

Na podstawie materjału, zaczerpniętego z pamiętników wojskowych i politycznych a zwłaszcza z pamiętników gen. Zedlitz-Trützschlera pt Zwölf Jahre am deutschen Kaiserhof—stara się autor wykazać, że główną przyczyną katastrof na froncie i niepowodzeń dyplomatycznych był sam cesarz niemiecki Wilhelm II. Tezę swoją przeprowadza autor na faktach zebranych w następujących rozdziałach: W dniach koncentracji; rozkaz do odwrotu w bitwie nad Marną 1914; zatrzymanie floty; uniemożliwienie pokonania Rosji; zatrzymanie działań nad granicą grecką; awantura werduńska i natarcie austrjackie we Włoszech; kampanja rumuńska i jesienna kampanja z r. 1917 we Włoszech; uniemożliwienie natarcia we Flandrji w r. 1918; wpływ zamachów cesarskich zamachów wojennych na opinję kraju i wojska; wina cesarza przy wybuchu wojny i przy jej przegraniu; wpływ przeszłości na zachowanie się narodu w czasie wojny światowej.

Książka napisana publicystycznie.

Sowiecka Wojskowo-Historyczna Komisja wydała pod redakcją P. CZERKASOWA pracę p. t. *Mirowaja wojna 1914 — 18. Łuckij proryw. Trudy i matierjały k opieracji jugo-zapadnogo fronta w maje i ijunie 1916 g. — Moskwa, 1924, Wysszij Wojennyj i Riedakcionnyj Sowiet. — Str. 272 z 24 szkicami w tekście, i 12 z załącznikach—C.B.W. sygn. 27.245/II.*

Książka składa się z 2 części. Pierwsza z nich obejmuje 3 szkice poświęcone ofensywie wojsk rosyjskiego frontu południowo-zachodniego latem 1916 r. 1) „Łucki przełom" — jest to właściwie protokół dyskusyjnego posiedzenia Wojskowo-Historycznej Komisji w dn. 27. VIII, 1920 r., poświęconego temu zagadnieniu. Wypowiedzieli się tutaj Brusiłow, Swieczin i inni, 2) „8-ma armja podczas łuckiego przełomu"—autorem jest Bałujew, b. dowódca 8 armji; P. Czerkasow—„Przełom 11 armji w maju 1916 r.

W drugiej części podany jest między innemi ogromnie ciekawy list gen. Aleksiejewa, szefa sztabu naczelnego dowództwa, do gen. Brusiłowa malujący, na podstawie otrzymanych wiadomości, stan ducha wojska rosyjskiego w okresie bezpośrednio poprzedzającym rozpoczęcie ofenzywy.

PICHLER CLETUS, *Feldmarschall. — Der Krieg in Tirol 1915/1916. Innsbruck, 1924, Pohschröder.—Str. 151. 5 szk.—C.B.W. sygn. 27.421/II.*

Jako pierwszy tom wydawnictwa p. t. Geschichte Tirols 1915 — 1916, wychodzącego pod redakcją D-ra Granichstaedta-Czerva, ukazała się książka Pichlera, poświęcona przedstawieniu wojennych działań na terenie Tyrolu w okresie od 1915 do 1916 t. j. od wybuchu wojny włosko-austryjackiej do śmierci ces. Franciszka Józefa I. Zdarzenia te omawia autor w następujących ustępach: Tyrol jako teren walki; działania w lecie, w jesieni 1915 r. i w zimie 1915/16 oraz działania od marca do ofensywy austrjackiej w czerwcu 1916; zabiegi celem zaopatrzenia wojsk; wiosenna ofensywa austryjacka z południowego Tyrolu w r. 1916, wreszcie włoskie ofensywy z lata i jesieni 1916..

Wobec braku literatury poruszającej te wypadki i wobec tego, że obraz dany w tej książce przez Pichlera jest oparty na przygotowanym do druku większem studjum, poświęconem temu samemu zagadnieniu—praca ta mimo ogólniejszej formy—przedstawia pewną wartość dla zorjentowania się w przebiegu zdarzeń z tego frontu.

KOROLKOW G. — *Warszawsko-Iwangorodskaja opieracja. Moskwa, 1923, Wysszij Wojennyj Riedakcionnyj Sowiet.—Str. 283 i 22 mapki.—C.B.W. sygn. 27 248/II.*

Praca Korolkowa, profesora Akademji Wojskowej, o operacji warszawsko-dęblińskiej nosi te same cechy charakterystyczne, co jego praca o bitwie łódzkiej. Jest ona właściwie zbiorem materjałów źródłowych t. j rozkazów, instrukcyj, meldunków i t. p. Praca stanowi rodzaj podręcznika dla słuchaczy Akademji Wojskowej, mającego dać im materjał do wyrobienia sobie samodzielnego poglądu na studjowaną operację.

TOURNÈS RÉNÉ, *col.*—et BERTHEMET HENRY, *cpt.—La bataille des Flandres, d'après le journal de marche et les archives de la IV-e armée allemande. Paris, 1925, Lavauzelle.—Str. 397.* i *8 szk.—C.B.W. sygn. 27.941/II.*

Niezwykle ciekawe wydawnictwo, zawiera ono bowiem tajne akta oraz dziennik polowy IV Armji Niemieckiej, dowodzonej przez gen. Sixta von Arnima, która między 9—30 kwietnia 1918 r. działała jako północne skrzydło grupy armij ks. Rupprechta Bawarskiego koło miasta Ypres i wzgórza Kemmel a więc przeciw Anglikom i Belgom. Dziennik rejestruje zdarzenia każdego dnia, przytacza rozkazy otrzymane przez dowództwo armji oraz spostrzeżenia o przeciwniku. Najwięcej nowego przynosi zeszyt zawierający rozmowy telefoniczne, prowadzone przez dowódcę armji z podległemi mu dowódcami korpusów, z sąsiedniemi dowódcami armij, z szefem sztabu grupy ks. Rupprechta, gen. Kuhlem oraz z gen. Ludendorffem. Materjał ten wprowadza w tętno życia wielkiej jednostki bojowej, a przez nią w nastrój, poglądy, nadzieje i obawy Naczelnego Dowództwa niemieckiego. Wydawcy zastosowali chronologiczny układ materjału, przyczem materjał każdego dnia składa się z następujących części: a) Streszczenie wypadków według materjałów IV armji niemieckiej b) krótkie ujęcie poglądu na sytuację dnia według materjału francusko-angielsko-belgijskiego, c) treść dziennika IV armji, d) telegramy niemieckie ułożone według godzin.

BUHRER J., *cdt. — L'Afrique Orientale Allemande et la guerre de 1914—1918. Paris, 1922, Fournier.--Str. XII, 427 i 18 szkiców.—C. B. W. sygn. 27.426/II.*

Autor rozpatruje działania wojenne w Afryce Wschodniej Niemieckiej, prowadzone w latach 1914—1918 między wojskami niemieckiemi z jednej a wojskami angielskiemi, belgijskiemi i portugalskiemi z drugiej strony. Temat ten porusza autor przedewszystkiem ze względu na doniosłość i odrębność tych działań, które jakkolwiek prowadzone w klimacie równikowym i w warunkach terenowych specyficznych stosowały te same środki wojennej techniki co i Europa, a więc ciężką artylerję, telefony, radjotelegrafję, samochody, lotnictwo i t. d., równocześnie jednak omawia autor ten temat ze względu na nauki, jakie wysnuć należy z tych działań dla przyszłych wojen kolonialnych.

Dzieło rozpada się na trzy części. W pierwszej pt. „Studjum geogra-

ficzne" zapoznaje nas autor z warunkami terenowemi i etnograficznemi, z zagadnieniami ekonomicznemi Afryki Wschodniej i z rolą, jaką odegrali tam Niemcy aż do r. 1914.

Druga część pt. „Działania wojenne w latach 1914—1918" omawia wstępne rokowania i wybuch wojny, siły obustronnych przeciwników, plan wojny, ofensywę niemiecką, ofensywę anglo-belgijską; odzyskanie granic kolonji anglo-belgijskich, zajęcie centralnej linji kolejowej afrykańskiej, przeniesienie działań na teren portugalskich kolonij i zakończenie działań w związku z ogólnem zawieszeniem broni.

W trzeciej części pt. Wnioski, grupuje autor swe spostrzeżenia ogólne odnośnie do stanu moralnego obustronnych wojsk, do planu działań i taktyki, oraz do składu wojsk i służb.

Ośmnaście szkiców wyjaśnia działania.

Sbornik trudow Wojennogo Obszczestwa pri Wojennoj Akadiemji. b. m. Wysszij Wojennyj Riedakcionnyj Sowiet. Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Kniga I, 1921, str. 245 i 14 szkiców, kniga II, 1922. str. 287 ze szkicami w tekscie, kniga III, 1922, str. 217 ze szkicami w tekscie, kniga IV, 1923. str. 217 i 4 szkice.

Po ukończeniu w r. 1921 rosyjskiej wojny domowej jej uczestnicy zwrócili uwagę na wielkie znaczenie, jakie dla wojska sowieckiego posiada opracowanie tej wojny. Ówczesne rosyjskie Biuro Historyczne (Komissja po issledowaniju i ispolzowaniju opyta wojny 1914—18 g.), złożone z byłych generałów kładło główny nacisk na opracowanie wojny światowej. Wtedy wyłonione z grona słuchaczy Akademji Wojskowej Wojskowo-Naukowe Towarzystwo, poświęciło się studjom nad wojną domową, których wynikiem są omawiane „Sborniki". Zawierają one szereg ciekawych studjów z walk czerwonych z adm. Kołczakiem, generałami: Dienikinem, Judeniczem i Wrangłem oraz z powstańcami kronsztadzkimi i karelskimi.

PODSZIWAŁOW J.—*Grażdanskaja bor'ba na Urale 1917—18 gg. Moskwa, 1925, Gosudarstwiennoje Wojennoje Izdatielstwo—Str. 221 z 16 fotografjami i szkicami w tekscie i 5 mapkami.*

Jeden z b. ciekawych i charakterystycznych okresów rosyjskiej wojny domowej, a mianowicie walka na Uralu znalazła swą częściową historję w pracy Podsziwałowa. Autor w swem studjum obejmuje tę część walki, jaka rozegrała się na południowym Uralu w latach 1917—18. Stara się on ustalić wzajemny związek i zależność między wypadkami wojskowo-politycznemi a ekonomicznem ich podłożem, widząc główny swój cel nie w opisie wypadków lecz w próbie ich wytłumaczenia.

GUSIEW S. — *Grażdanskaja wojna i krasnaja armja. Moskwa - Leningrad, 1925, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo.—Str. 220.*

Jest to zbiór 25 wojskowo-teoretycznych i wojskowo-politycznych artykułów napisanych przez autora w latach 1918—1924 r. Na największą uwagę zasługują artykuły poświęcone zagadnieniom metod wojny domowej („Nauki wojny domowej" i „O wojnie domowej") i reorganizacji czerwonej armji („Reorganizacja robotniczo-włościańskiej czerwonej armji") oraz artykuł „Jak zaopatrzyć czerwoną armję w komunistów".

ANTONOW-OWSIEJENKO W. — *Zapiski o grażdanskoj wojnie. Tom 1. Moskwa, 1924, Wysszij Wojennyj Riedakcionnyj Sowiet.—Str. 300 z 17 fotografjami w tekscie i 6 mapkami.*

Antonow-Owsiejenko, jeden z głównych organizatorów czerwonej siły zbrojnej, opracował na podstawie archiwum swego sztabu wspomnienia o wojnie domowej. Tom I jego wspomnień obejmuje walki na Ukrainie i nad Donem zimą 1917—18 r. Książka pisana b. żywo zawiera mnóstwo ciekawych szczegółów do początków rosyjskiej wojny domowej.

FURMANOW DM. — *Czapajew. Izdanije wtoroje. Moskwa - Pietrograd, b. r. Gosudarstwiennoje Izdatielstwo.—Str. 174.—C. B. W. sygn. 26.244/III.*

Jest to żywo lecz zarazem chaotycznie i z wielką przesadą opisana działalność Wasyla Czapajewa, b. feldwebla wojsk cesarskich, jednego z twórców czerwonej armji w stepach uralskich, gdzie walczył on z wojskami adm. Kołczaka i uralskimi kozakami, w walce z którymi ciężko ranny utonął w rzece Uralu w październiku 1919 r.

LELEWICZ G. — *Striekopytowszczina. Izdanje wtoroje. Moskwa - Pietrograd, b. r., Gosudarstwiennoje Izdatielstwo.—Str. 64.*

Książka zawiera historję powstania, dokonanego w marcu 1919 r. w Homlu przez Tulską brygadę czerwonej armji. Żołnierze złożeni z przymusowo zmobilizowanych chłopów Tulskiej gubernji wysłani nad Prypeć na front przeciwko petlurowcom odmówili posłuszeństwa i powrócili do Homla. Tutaj pod dowództwem płk. Striekopytowa obalili rządy sowieckie w mieście, aresztowując komisarzy i komunistów. Zaatakowani w kilka dni później przez przeważające siły bolszewickie opuścili miasto, rozstrzelawszy uprzednio aresztowanych i przebili się do Ukraińców.

WIENCOW S. i BIELICKIJ—*Krasnaja Gwardja. Moskwa, 1924. Gosudarstwiennoje Wojennoje Izdatielstwo.—Str. 182 z 10 szkicami w tekscie.*

W r. 1923 Wiencow i Bielickij wykładali w Akademji Wojskowej historję początków wojny domowej ze specjalnem uwzględnieniem zagadnień organizacyjnych. Wykłady te posłużyły za podstawę niniejszej pracy, która od robotniczych organizacyj wojskowych z okresu powstania w Moskwie w 1905 r. sięga po przez rozkład dawnego wojska w r. 1917 do okresu wiosennego 1918 r., kiedy z chwilą mianowania naczelnym wodzem Antonowa-Owsiejenki, rozpoczęła się zasadnicza reorganizacja bolszewickich sił zbrojnych.

Jeden z rozdziałów (V) poświęcony jest walce z 1 polskim korpusem gen. Dowbór-Muśnickiego. Rozdział ten obfituje w mnóstwo nieścisłości i fałszów. Naogół cała praca nosi charakter wybitnie tendencyjny i przedstawia nader problematyczną wartość historyczną.

KAKURIN N. i MIELIKOW W.—*Wojna s bielopolakami 1920 g. Moskwa. 1925, Gosudarstwiennoje Wojennoje Izdatielstwo —Str. 520, 23 szkice i 2 wykresy.—C. B. W. sygn. 27.526/III.*

Rosyjskie Biuro Historyczne Sztabu Generalnego (Wojennoistoriczeskij otdieł Sztaba R. K. K. A.) wydało przed paru miesiącami pracę o wojnie z Polską.

Praca ta napisana przez Kakurina i Mielikowa, (przyczem pióra Mielikowa są tylko rozdziały X i XI, omawiające bitwę nad Wisłą, reszta zaś jest Kakurina), obejmuje kampanję 1920 r. Działania wojenne w r. 1919 omówione są tylko w kilku słowach w rozdziale I.

Punkt ciężkości pracy leży w przedstawieniu kampanji 1920 r. pod kątem widzenia organizacji wojska i dowództw. Opiera się ona głównie na materjale archiwalnym, uwzględniając również opracowania tak rosyjskie jak i obce.

Ciekawy bardzo jest materjał źródłowy podany na końcu książki i złożony z 95 dodatków, zawierających stany bojowe, rozkazy, korespondencję dowództw i t. p.

V. POHL HUGO, *Admiral—Aus Aufzeichungen und Briefen während der Kriegszeit. Berlin, 1920, Siegismund.—Str. 150.— C. B. W. sygn. 27.900/II.*

Jako odpowiedź na ujemne uwagi o admirale v. Pohlu, które wypowiedział w swych „Erinnerungen" admirał Tirpitz, wydała wdowa po zmarłym w międzyczasie admirale Pohlu książkę, obejmującą wyciągi z listów i pamiętników męża.

Materjały zawarte w książce rzucają odmienne światło na zużytkowanie wojennej floty niemieckiej a zwłaszcza łodzi podwodnych aniżeli to przedstawia admirał Tirpitz a nadto podkreślają ujemny w rezultacie wpływ cesarza na decyzje wojenne.

Wiadomości te podane w układzie chronologicznym zaczynają się z dn. 6/8, 1914 i sięgają do 9 stycznia 1916 r.

TASNIER, *lt. col.*—et VAN OVERSTRAETEN, *mjr.—L'armée belge dans la guerre mondiale. Bruxelles, 1923, Bertels.—Str. VII, 406.—C. B. W. sygn 26 261/III.*

Wspaniale wydane, bogato ilustrowane dzieło, przeznaczone ku uczczeniu wysiłków narodu belgijskiego i wybitniejszych jego jednostek—jest przedstawieniem przebiegu zdarzeń wojennych i politycznych rozegranych między r. 1914—1918 na froncie zachodnio-europejskim i w Afryce. Nacisk główny jednak położony jest na działania wojenne, które w ujęciu, znanego autora wojskowego van Overstraetena, dają przejrzysty obraz czynów wojska belgijskiego.

LIEBE GEORG—*Der Soldat in der deutschen Vergangenheit. 2 Aufl. Jena, 1924, Diederich. — Str. 155+184 ryc.—C.B.W. sygn. 27516/III.*

Książka ta stanowiąca jeden tom wydawnictwa pt. Die deutschen Stände in Einzeldarstellungen, obejmuje dzieje wojska niemieckiego od czasów rzymskich aż do końca XVIII w. Niezwykle liczne ilustracje sięgające XIV w. a zaczerpnięte z drzeworytów, sztychów i obrazów dają dokładne pojęcie o wyglądzie ówczesnego wojska, o jego oporządzeniu i uzbrojeniu, o jego życiu i o współczesnem przedstawianiu bitew.

Książka wydana nieprzejrzyście bez wykazu treści i bez podziału na ustępy—utrudnia korzystanie.

RÓŻNE.

BUBNOW A.—*Woinskaja disciplina i partijnaja organizacja. Moskwa, 1925, Izdanije wojennoj gaziety „Krasnaja Zwieda"—Str. 63 i 11 wykresów.*

Autor omawia tutaj rolę, jaką odgrywają jaczejki komunistyczne w umocnieniu dyscypliny w wojsku, a także stosunek zachodzący pomiędzy wojskową a partyjną dyscypliną.

GUSIEW S. — *Naszi raznoglasja w wojennom diele. Moskwa, 1925, Izdanje centralnoj wojennoj gaziety „Krasnaja Zwieda"—Str. 76.*

W związku z wprowadzeniem powszechnego obowiązku 2-letniej służby wojskowej oraz z niedawno rozpoczętą reorganizacją wojska, zakreśloną na wielką skalę, przystąpiono w rosyjskiem piśmiennictwie wojskowem do przewartościowania pewnych poglądów, które dotąd uważane były niemal za dogmaty.

Książka Gusiewa składa się z 3 szkiców, w których autor rozpatruje wzajemny stosunek marksizmu i nauki wojskowej, zagadnienie politycznego wychowania wojska i rolę rosyjskiej partji komunistycznej w tworzeniu i rozwoju czerwonej armji.

MARR N.—*Jafieticzeskaja tieorja. Moskwa, 1924, Naucznaja Assocjacja Wostokowiedienija pri C. I. K. S.S.S.R.—Str. 38.*

Prof. Marr, członek rosyjskiej Akademji Nauk, prowadząc studja lingwistyczne spotkał się w różnych językach z szeregiem wyrazów o wspólnym źródłosłowie, którego nie mogła jednak wytłumaczyć filologja indo-europejska. Badając języki ludów Kaukazu doszedł do wniosku, że pochodzą one od prahistorycznego b. pierwotnego języka, przekształcanego później w różnople-

mienną mowę indo-europejską. Tym pierwotnym językiem, który prof. Marr nazwał językiem jafetyckim, mówiły w czasach przedhistorycznych ludy t. zw. cywilizacji śródziemnomorskiej a nawet Azji środkowej. Dowody tego widać w znacznych podobieństwach zachodzących pomiędzy językami baskijskim i gruzińskim oraz językiem jednego z plemion pamirskich, które to języki zachowały w najczystszej postaci typ jafetycki.

OTT, *Hpt. — Die Fürsorge der Reichswehr für die Bevölkerung. Charlottenburg, 1925, Off. Worte.—Str. 16 17 ryc.—C.B.W. sygn. 31.287/II.*

Autor opisuje w jaki sposób „Reichswehra" przychodziła ludności niemieckiej z pomocą w ciężkim okresie między jesienią i zimą r. 1923 i wiosną 1924, gdy głód zagrażał, a wyzysk kupców i brak pracy niszczyły kraj. Omawia tedy akcję około wyżywienia ludności, dostarczanie biedniejszym ubrania, spowodowanie wielkich robót, wielkie dary w okresie świąt i t. d. Liczne zdjęcia fotograficzne objaśniają tekst, tworząc doskonałą całość obliczoną nie tyle na sprawozdanie ile na propagandę i wzbudzenie sympatji dla „Reichswehry" wśród szerokiej ludności.

WYKAZ DZIEŁ OMÓWIONYCH